

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง คือการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาลสมัย พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี จึงมีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน ให้หมดสิ้นจากประเทศไทยภายในปี พ.ศ. 2551 หนึ่งในกลยุทธ์การแก้ไข

ปัญหาความยากจนดังกล่าว คือการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ที่ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2544 ซึ่งรัฐบาลได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้า รวมทั้งสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต จึงได้จัดสรรเงินกู้จากธนาคารออมสินเป็นวงเงินประมาณ 80,000 ล้านบาท มีระยะเวลาการชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย 8 ปี และการชำระหนี้เงินกู้จะตั้งไว้ในงบประมาณรายจ่ายประจำปี มาให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ๆ ละ 1 ล้านบาท โดยมีเป้าหมายในการดำเนินงาน 74,881 กองทุน เป็นหมู่บ้าน 71,504 หมู่บ้าน และชุมชนเมือง 3,237 ชุมชน (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2544 : 12) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน และเพื่อเป็นการสร้างศักยภาพและเสริมความเข้มแข็ง ด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

โครงการกองทุนหมู่บ้านนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับโครงการเงินค้ำที่มุ่งเน้นรายจ่ายเพื่อชนบทและการผันเงินจากสถาบันการเงินสู่เกษตรกร และมีลักษณะเหมือนกับโครงการกองทุนเพื่อแก้ไข

ปัญหาความยากจน แต่ครอบคลุมเป้าหมายมากกว่า จำนวนเงินมากกว่าและดำเนินการได้รวดเร็วกว่าโครงการนี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนทั่วทั้งประเทศมีรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เงินที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านนั้นไม่ได้เป็นเงินที่ให้เปล่า แต่เป็นเงินที่ให้แก่หมู่บ้านและชุมชนในลักษณะของเงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ภายในหมู่บ้าน และกำหนดให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบริหารจัดการให้ชาวบ้านกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำหรือไม่มีดอกเบี้ย แล้วแต่การจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสนับสนุน

การเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพกองทุน
(สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. 2547 : เว็บไซต์)

ผลการดำเนินงานมีทั้งด้านที่เป็นจุดแข็งและด้านที่เป็นจุดอ่อน มีหลายกองทุนที่มีความไม่โปร่งใส
กรรมการชักออกเงิน สมาชิกนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์และไม่ใช้เงินคืน และมีอีกหลายกองทุนที่มี
ความสามารถในการบริหารจัดการเพิ่มขึ้น ขยายการให้บริการอื่น ๆ เช่น มีกิจกรรมระดมเงินออม และ
การให้กู้ มีความสม่ำเสมอในการให้บริการ มีการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพแก่สมาชิกและชุมชน
มีการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพ และการตลาดให้สมาชิก รับประทานอุบัติเหตุ (สำนักงานกองทุน
หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2548 : คำนำ)

ในขณะที่เดียวกัน ธนาคารก็เข้ามาต่อ ยอดสนับสนุนเพิ่มเติมขยายโอกาสให้แก่กองทุน ทำให้
ชาวบ้านได้เข้าถึงแหล่งทุนได้ง่ายขึ้น เพราะชาวบ้านเป็นผู้บริหารจัดการเองย่อมรู้ดีที่สุดว่าควรหมุน
เวียนกันอย่างไร ควรให้การสนับสนุนใคร ควรช่วยเหลือใคร ควรเอื้ออาทรใคร กองทุนก็จะเข้มแข็ง
ไปเรื่อย ๆ

ปัจจุบันธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีโครงการพัฒนากองทุน
หมู่บ้านสู่สถาบันการเงินชุมชน ที่สามารถมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการมากขึ้น กว้างขวางขึ้น และ
สามารถที่จะดำเนินการทางนิติกรรมสัญญา รวมทั้งอาจเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้
ในอนาคต

จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความพร้อมของ
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน ในเขต อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ทำงานอยู่ที่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาบรบือ
ผู้วิจัยทำงานในตำแหน่งพนักงานการเงิน ได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เบื้องต้นกับคณะกรรมการและ
สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเนื่องจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
ในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามหลายกองทุนมีความพร้อมที่จะพัฒนาและยกระดับเป็นสถาบัน
การเงินชุมชน (ธนาคารหมู่บ้าน)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น
สถาบันการเงินชุมชนในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

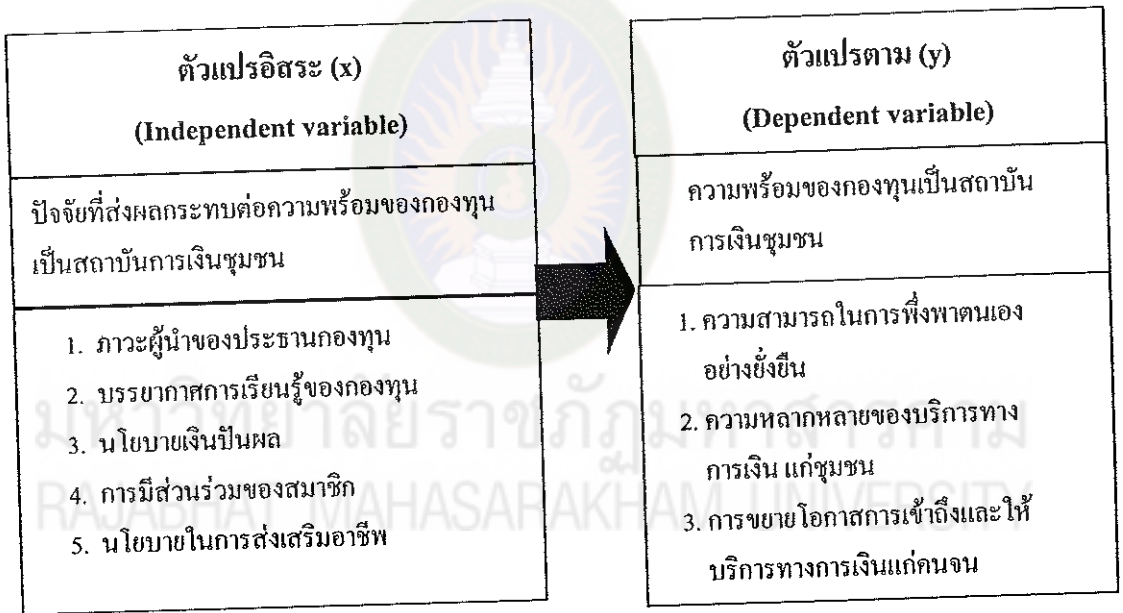
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ในเขตอำเภอบรีอ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 3,015 คน จาก 201 กองทุน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขต อำเภอบรีอ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 355 คน จาก 201 กองทุน (การกำหนดขนาดตัวอย่าง ด้วยการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ เกรจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ขอบเขตด้านตัวแปรสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดด้านตัวแปร

นิยามศัพท์เฉพาะ

สถาบันการเงินชุมชน หมายถึง สถาบันการเงินของชุมชนที่จัดตั้งขึ้น โดยกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เพื่อให้บริการทางการเงินที่สามารถตอบสนองความต้องการแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งขาดโอกาสในการเข้าถึงและใช้บริการทางการเงินของสถาบันการเงินทั่วไป ตามวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ มาตรฐาน และรูปแบบ ซึ่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

ตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ว่าด้วย ว่าด้วยการรับจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2549

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่จัดตั้งขึ้นตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ในเขตอำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

หมู่บ้านหรือชุมชน หมายถึง หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่ ในเขตอำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม และให้หมายรวมถึง ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเบรบือ

สมาชิก หมายถึง สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ในเขตอำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง คณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ในเขตอำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินการกลุ่มที่กรรมการและสมาชิกมีกระบวนการร่วมคิดร่วมระดมความคิด วางแผนงานร่วมกันปฏิบัติกิจกรรม ร่วมประเมินผลกิจกรรมและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม

ศักยภาพ หมายถึง การมีคุณสมบัติและความพร้อมในการเป็นสถาบันการเงินชุมชนตามหลักเกณฑ์การเป็นสถาบันการเงินชุมชน ดังนี้ เป็นกองทุนชั้น 1 หรือ AAA การมีผลกำไรจากการดำเนินงาน มีการบริการรับฝากเงินและบริการสินเชื่อ มีสำนักงานเป็นของตนเองหรือสำนักงานเช่า มีการประกาศวัน เวลาทำการชัดเจน คณะกรรมการมีความทุ่มเท เสียสละ และซื่อสัตย์สุจริต และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมประชาคม

กองทุนหมู่บ้านชั้นที่ 1 หรือ AAA หมายถึง กองทุนหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการดี
 กองทุนหมู่บ้านชั้นที่ 2 หรือ AA หมายถึง กองทุนหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการปานกลาง
 กองทุนหมู่บ้านชั้นที่ 3 หรือ A หมายถึง กองทุนหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการที่ต้องปรับปรุง
 ความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน หมายถึง ความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชนซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1. ความสามารถในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน
2. ความหลากหลายของบริการทางการเงินแก่ชุมชน
3. การขยายโอกาสการเข้าถึงและให้บริการทางการเงินแก่คนจน

ภาวะผู้นำของประธานกองทุน หมายถึง ความสามารถของประธานกองทุนในการบริหารจัดการกองทุนได้ดี โปร่งใส เป็นไปตามวัตถุประสงค์และมติของที่ประชุมสมาชิก ประธานกองทุนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับบทบาท ภารกิจของสถาบันการเงินชุมชน และการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน

บรรยากาศการเรียนรู้ของกองทุน หมายถึง การได้นำความรู้หรือข้อมูลจากภายนอก มาใช้ในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และหรือมีการอบรม ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเงินปันผล หมายถึง นโยบายการจัดสรรเงินกำไรเป็นกำไรสะสมของกองทุน การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การมีส่วนร่วมในการถือหุ้น และการออมอย่างสม่ำเสมอของสมาชิก การเข้าร่วมเวทีการเรียนรู้ การประชุมหรือประชาคม มีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนกองทุน

นโยบายในการส่งเสริมอาชีพ หมายถึง นโยบายในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพและการตลาดให้แก่สมาชิก

ความสามารถในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการดำรงอยู่ของการให้บริการทางการเงินทั่วไปอย่างต่อเนื่อง และการบริหารจัดการให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินงานพร้อมขยายกิจกรรมทางธุรกิจ

ความหลากหลายของบริการทางการเงินแก่ชุมชน หมายถึง การมีบริการทางการเงินมากกว่าหนึ่งอย่างหรือมากกว่าบริการด้านสินเชื่อเพียงอย่างเดียว เช่น การมีบริการด้านรับฝากเงิน บริการด้านโอนเงิน การประกันชีวิตหรือความเสี่ยงต่าง ๆ และธุรกรรมอื่น ๆ ที่จำเป็นทางการเงินอย่างครบวงจร ซึ่งต้องมีความสะดวกในการบริการอย่างรวดเร็ว และค่าใช้จ่ายอย่างเหมาะสม

การขยายโอกาสการเข้าถึงและให้บริการทางการเงินแก่คนจน หมายถึง การขยายโอกาสให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสใช้บริการ ได้อย่างเข้าถึง มีโครงการหรือกิจกรรมที่เอื้อสำหรับผู้มีรายได้น้อย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยจะเป็นข้อมูลให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. ข้อมูลจากผลการวิจัยจะช่วยให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ใช้วางแผนกำกับดูแลและพัฒนายกระดับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นสถาบันการเงินชุมชน
3. ธนาคารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.), ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สามารถใช้ข้อมูลจากผลการวิจัยเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการวางแผนกลยุทธ์ให้บริการสินเชื่อ
4. เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มาศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ นำไปศึกษาเพิ่มเติม
5. เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปแนะนำลูกค้าที่เป็นคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มาใช้บริการของธนาคาร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY